

میزان استفاده از نظریه در فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی با فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷

شعله زکیانی*^۱ ثریا ضیایی^۲ نسرین داوری دولت‌آبادی^۳

۱. کارشناسی ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران. ORCID: 0000-0002-5836-8700

۲. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، ایران.

۳. گروه فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان، بندرعباس، ایران.

مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ دوره ششم؛ شماره دوم؛ تابستان ۱۳۹۹؛ صفحات ۳۱-۳۹.

چکیده

هدف: نظریه در هر حوزه علمی از جمله علم اطلاعات و دانش‌شناسی اهمیت ویژه‌ای دارد. پژوهش حاضر درصدد مقایسه میزان استفاده از نظریه بین فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های می‌باشد.

روش‌ها: پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای مقوله‌ای از طریق وبسایت فصلنامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی صورت گرفت. تمامی مقالات دو فصلنامه اعم از پژوهشی، مروری، کوتاه، نامه به سردبیر و ... به ترتیب ۴۰۴ و ۳۴۰ فقره طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷ جامعه پژوهش تحقیق را تشکیل دادند. ابزار گردآوری داده‌ها سیاهه واری بود. جهت جستجوی اطلاعات از واژگان نظریه، مدل، الگو و پارادایم استفاده شد. هر مورد در هر مقاله تنها یک‌بار شمارش گردید. داده‌ها با نرم‌افزار Excel تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: نتایج نشان داد که با وجود آنکه تعداد مقالات فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی ۱۰۰ مقاله کمتر بود اما میزان استفاده آن از کلیدواژه‌های منتخب بیشتر بود. همچنین این تحقیق میانگین میزان استفاده از نظریه در فصلنامه‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و کتابداری و اطلاع‌رسانی را به ترتیب ۳۷ و ۴۵ درصد اعلام کرده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج نشریات حوزه کتابداری و بطور عام تمامی حوزه‌ها در انتخاب مقالات خود که به مقالاتی که به مفاهیم بنیادین علوم پرداخته‌اند، بهای بیشتری داده و در پذیرش آن‌ها این موضوع را مدنظر قرار دهند. استناد به نظریه و واژگان مشابه در مقالات محققین بایستی مدنظر باشد تا کمک شایانی به تکوین فلسفه علم کتابداری، پیشرفت، شناخت و توسعه آن بیانجامد.

کلیدواژه‌ها: علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نظریه، الگو، مدل، پارادایم.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۲/۱۷ اصلاح نهایی: ۹۹/۶/۱۷ پذیرش مقاله: ۹۹/۶/۲۰

ارجاع: زکیانی شعله، ضیایی ثریا، داوری دولت‌آبادی نسرین. میزان استفاده از نظریه در فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی با فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷. مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین. ۱۳۹۹؛ ۶(۲): ۳۱-۳۹.

مقدمه:

علوم مبهم خواهد بود [۱]. به زعم واکر سه دلیل اهمیت نظریه برای پژوهش عبارتند از: داشتن چارچوبی برای تحلیل- روشی کارآمد برای توسعه حوزه‌های علمی و در نهایت تبیین مشخص برای دنیای واقعی [۲].

نظریه‌پردازان با ارائه نظریه‌های جدید تلاش دارند تا به جامعه مخاطب خود در تبیین ماهیت عمومی و تخصصی مفاهیم، پدیده‌ها و

اهمیت نظریه در پژوهش را نباید از نظر دور داشت. نظریه‌ها فرضیاتی آزموده و اثبات شده هستند که برای تحقیقات آتی می‌توان به آن‌ها استناد کرد. تمامی تحقیقات به روش‌شناسی قوی و نظریه‌های اثبات شده نیازمند بوده و بدیهی است که بدون داشتن نظریه، رشته‌های علمی، قادر به ارائه یافته‌های خود نبوده و تعیین ارتباط آن رشته با سایر

نویسنده مسئول:

شعله زکیانی

دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران.

ORCID: 0000-0002-5836-8700

پست الکترونیکی: zakiani2004@gmail.com

تلفن: ۹۸۹۱۲۳۹۷۴۴۲۶ +

مدل: می‌توانیم بگوییم که یک مدل به سهولت واقعیت یک شیء یا یک فرآیند را با بازنمون عناصر یا بخش‌های کلیدی و ارتباط بین آن‌ها می‌نماید. مدل، مجموعه‌ای پیشنهادی از روابط احتمالی بین متغیرهاست. به دلیل اینکه اغلب می‌توان نظریه‌ها را به شکل نموداری از روابط بین متغیرهای پدیده موردنظر رسم نمود، گاهی به جای نظریه به کار می‌رود. منظور از مدل‌سازی و نیز نظریه‌سازی، نشان دادن این مطلب است که چیزها چگونه کار می‌کنند [۱۰].

الگوها در توسعه نظریه از اهمیت زیادی برخوردارند. آن‌ها یک نوع نظریه پیشنهادی یا یک مجموعه پیشنهادی آزمایشی از روابط، به منظور آزمایش اعتبار و صحت نظریه‌ها هستند. توسعه یک الگو اغلب در عمل قادر است به تفکر درباره موضوع مورد علاقه افراد کمک کند. در عالم واقع، همیشه یک خط مرز مشخص بین الگو و نظریه درباره یک پدیده وجود ندارد [۱۱].

پارادایم: به زعم Kuhn، پارادایم، دستاوردهای علمی مورد پذیرش همگانی است که برای یک دوره زمانی، الگوهای مسائل و راه‌حل‌ها را برای جامعه‌ای از حرفه‌مندان فراهم می‌آورند. به عبارتی نوعی نگاه رایج به برخی از موضوعات یک حوزه خاص که در یک دوره زمانی گسترش یافته است [۱۲].

محققین علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در تلاشند که نتایج تحقیقاتشان را در مجلات علمی به چاپ رسانده تا در دسترس جامعه علمی قرار گیرند. تحقیقاتی که بر پایه نظریه و مدل معتبر باشد از اعتبار بالایی برخوردار بوده و این تحقیقات به رشد رشته علمی کمک خواهند کرد.

حال که تا حدودی با اهمیت و تعریف نظریه و استناد دهی با آن‌ها آشنا شدیم به بررسی اهمیت و توجه به نظریه در علم اطلاعات و دانش‌شناسی می‌پردازیم.

Hjørland چنین بیان کرده که علم کتابداری و اطلاع‌رسانی فاقد نظریه‌های خوب است. به زعم وی مفهوم نظریه، مفهومی مورد غفلت واقع شده در رشته علم اطلاعات و سازماندهی دانش و در بسیاری از رشته‌های دیگر است. مبانی هر حوزه علمی غالباً در توجیه، اصلاح و ارتقاء کارکردهای حرفه‌ای مربوطه به‌کار می‌آیند [۱۳]. یکی از مشکلات حوزه علوم کتابداری و اطلاعات، فقر نظریه‌های بنیادی و مدل‌های فکری مبتنی بر نظریه و تجربه است. ادامه چنین شرایطی، لاقط سه بحران چالش‌برانگیز را به دنبال خواهد داشت: بحران هویت در دانش‌آموختگان و حرفه‌مندان این رشته، مستحیل شدن تدریجی قلمروهای مطالعاتی این

حتی پیشینی روند آن کمک کنند. Anfara و Mertz نظریه‌پردازی را به منزله رویکردی برای کمک به درک انسان از پدیده‌ها تعریف می‌کنند [۳،۴].

زنده بودن و پویایی دانش و علوم، وابسته به نظریه‌سازی بوده و یافته‌های علمی بایستی در قالب نظریه ارائه شود تا به ماندگاری و رشد و توسعه علم کمک کند. نشاط و حرّی بر این باورند که تنها زمانی یک رشته علمی را واجد اعتبار معرفت‌شناختی می‌دانیم که قادر به ارائه کل داده‌ها و دانش رشته در چارچوب نظریه‌ای مادر که همان نظریه عام و کلی باشد. به زعم آنان هرچه نظریه کلی قوی‌تر و عمیق‌تر باشد، امکان ارائه نظریه‌های فرعی (تخصصی) بیشتری وجود خواهد داشت. در نتیجه، هر چه تعداد نظریه‌های تخصصی بیشتر باشد، آن حوزه یا رشته از اعتبار و انسجام بیشتری برخوردار خواهد بود [۵].

به زعم Schumacker و همکاران، وجود نظریه در هر حوزه علمی، سبب استواری پژوهش‌ها و دانش تولید شده آن و در نهایت سبب رشد و بالندگی آن حوزه می‌گردد. آن‌ها معتقدند که اگر قرار است رشته‌ای به پیش رود، وجود تحقیقات مبتنی بر نظریه در آن ضروری است و نظریه‌ها را به دلایل خلاصه کردن دانش، کاربرد عملی و هدایت پژوهش مفید می‌دانند [۶]. Kivunja معتقد است که ارتقای سطح آموزش عالی و مدارس در گرو ایجاد پل ارتباطی بین نظریه و تئوری و چارچوب‌های نظری حوزه‌های علمی می‌باشد [۷]. Brookes در مطالعه خود معتقد است با توجه به فلسفه علم، استفاده از نظریه توسط محققان در پژوهش، نماد بلوغ علمی رشته آن‌ها است. علاوه بر این، رشته‌ها نیازمند نظریه‌هایی هستند که از درون رشته نشأت می‌گیرند تا به عنوان یک رشته مستقل تحقیقاتی، به رسمیت شناخته شوند [۸].

مطالعه Fisher و همکاران نشان داد که نظریه را می‌توان مجموعه کاملی از کل‌نگری‌ها و اصولی دانست که در یک رشته توسعه پیدا کرده است و به عبارتی نظامی از فرضیه‌ها، اصول و روابط که به منظور تبیین مجموعه خاصی از پدیده‌ها، پذیرفته شده است و به‌رحال بیشتر مواقع جوهره و معنی اصلی نظریه پیرامون تصویری از یک درک بسط یافته یا تبیین برخی پدیده‌هاست [۹].

مفاهیم مرتبط با نظریه، به پژوهشگران کمک می‌کند اجزا یا جنبه‌های مختلف نظریه را راحت‌تر توضیح دهند و از این طریق حد و دامنه مطالعه خویش را تعیین نمایند. این مفاهیم متعدّدند که مهمترین آن‌ها عبارتند از: مدل، الگو و پارادایم. در ادامه هرکدام از این مفاهیم به اختصار توضیح داده شده است.

رشته در حوزه های علمی دیگر، و بالاخره دشواری در دریافت مجوز علمی بودن یافته‌ها و نتایج تحقیقات پژوهشگران این حوزه، در مجامع علمی معتبر. تمامی این چالش‌ها که روند فزاینده‌ای در پیش گرفته، به نوبه خود بر مشکلات و تنگناهای حرفه کتابداری خواهد افزود [۱۴].

سالک و بزرگی در پژوهشی با عنوان تحلیل محتوای مقاله‌های منتشر شده در دو نشریه فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فصلنامه کتاب در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۵ به این موضوع اشاره کرده‌اند که در مقوله کلیات کتابداری و اطلاع‌رسانی، موضوع با اهمیت فلسفه و نظریه که سال‌هاست کارشناسان در خصوص کمبود مطالعات و پژوهش‌های منتشر شده در مورد آن در ایران متفق‌القول هستند، همچنان جایگاهی در تحقیقات و مقالات منتشر شده در این دو نشریه ندارد [۱۵]. دهقان و همکاران در پژوهش خود چنین بیان کرده‌اند که در ۶۵ درصد از مقاله‌های فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، نظریه به کار رفته است. همچنین بیان کرده‌اند طی این سال‌ها، میزان استفاده از نظریه در آن فصلنامه مجموعاً روند صعودی داشته است [۱۶]. عبدالهی در پژوهشی با عنوان تفهیم استفاده از پارادایم و نظریه در مطالعات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان داد که داشتن چارچوب نظری در تحقیقات این حوزه، راهنمای مفید و بسیار کارآمد در انجام تحقیقات معتبر و علمی می‌باشد [۱۷].

Tuomaala و همکاران در پژوهشی با عنوان تکامل کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۰۰۵-۱۹۶۵: تحلیل محتوای مقاله‌های نشریات، ابتدا ۱۰۲۴ مقاله کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی که در ۲۹ نشریه هسته این حوزه، در سال ۲۰۰۵، منتشر شده بودند را بررسی کرده و سپس ۲۲ مجله سال ۱۹۸۵، و ۱۰ مجله سال ۱۹۶۵ را تحلیل کردند. آن‌ها همچنین به بررسی توسعه LIS، از سال ۱۹۶۵ تا ۲۰۰۵ در پرتوی مجموعه داده‌های قابل مقایسه سال‌های ۱۹۶۵، ۱۹۸۵ و ۲۰۰۵، پرداختند. در هر دو صورت نویسندگان توزیع موضوعی مقاله‌های پژوهشی، روش‌ها، راهبردهای پژوهشی و روش‌شناسی در این مقاله‌ها را گزارش کرده‌اند. انواع مطالعات برای مقاله‌های علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال ۲۰۰۵، به دو دسته مطالعات تجربی (۷۶ درصد)، پژوهش‌های غیرتجربی (۲۴ درصد) تقسیم شده‌اند که در دسته دوم یعنی پژوهش‌های غیرتجربی، تحقیقات نظری ۳/۱۰ درصد را شامل می‌شد که بیشترین نوع بود [۱۸].

عبدالکریم و همکاران در پژوهشی نشان دادند که در انجام تحقیقات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ارتباط بین نظریه‌ها و پارادایم‌های رشته

علمی در انجام تحقیقات کمی و کیفی کارآمد می‌باشد [۱۹]. Green در مقاله خود بیان کرده که راهگشای انجام تحقیقات کمی، داشتن چارچوب نظری و تئوری بوده که به تئوری گراندد تاکید کرده است [۲۰]. Julien در پژوهش خود روی نیازهای اطلاعاتی و استفاده متون منتشر شده از سال ۱۹۹۰-۱۹۹۴ تمرکز کرده است. وی استفاده از نظریه در ۲۸ درصد از ۱۶۵ مقاله انتخاب شده گزارش می‌کند که مبتنی بر مبانی بودند، به این معنی که براساس چارچوبی منسجم و صریح و روشن از مفروضات، تعاریف و گزاره‌ها که به اتفاق یکدیگر قدرت توضیحی دارند [۲۱].

هرچند در مطالعه‌ای دیگر، Julien و Duggan، گزارش کرده‌اند که تنها ۳/۱۸ درصد از ۳۰۰ طرح مطالعاتی که از ۱۹۸۹-۱۹۸۴ و ۱۹۹۵-۱۹۹۴ انتخاب شده بودند براساس نظریه بودند و در نتیجه نگرانی زیاد آن‌ها این است که نسبت کمی از متون براساس نظریه هستند. اما نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که استفاده از نظریه ممکن است در حال افزایش باشد [۲۲].

Pettigrew و McKechnie در پژوهشی با عنوان میزان استفاده پژوهشگران از نظریه در تحقیقات علم اطلاعات و با روش تحلیل محتوا به بررسی ۱۱۶۰ مقاله که در ۶ مجله علم اطلاعات، از سال‌های ۱۹۹۸-۱۹۹۳ آمده بود، پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد که نظریه در ۱۳/۴ درصد از مقالات، به کار رفته است. اکثر این نظریه‌ها از علوم اجتماعی بود (۴/۴۵ درصد)، و پس از آن علم اطلاعات (۹/۲۹ درصد)، علوم (۳/۱۹ درصد)، و علوم انسانی (۴/۵ درصد). نظریه‌های جدید علم اطلاعات، توسط ۷۱ نویسنده، مطرح شده است. نتایج حاصل در مقایسه با یافته‌های تحقیقات قبلی، نشان دهنده افزایش میزان استفاده از نظریه بود [۲۳].

Kim و Jeong در تحلیل محتوایی که انجام دادند و در آن استفاده از نظریه و توسعه آن در ۱۶۶۱ مقاله نشریه منتشر شده در ۴ مجله طی سال‌های ۲۰۰۳-۱۹۸۴ بررسی کردند. آن‌ها از سه نشانگر مدل، قانون و نظریه استفاده کردند و دریافتند که کاربرد نظریه در مقاله‌ها ۴/۴۱ درصد است. هر چند آنان خاطر نشان کرده‌اند که ایجاد نظریه، به ویژه در مجله‌های بین‌المللی منتشر شده بین سال‌های ۲۰۰۳-۱۹۹۹ کاهش داشته است [۲۴].

پژوهش‌هایی به‌عنوان مثال: سلک و بزرگی، حری به تحلیل محتوای نشریات علمی- تخصصی پرداخته‌اند اما به نظریه توجه جدی نکرده‌اند [۵، ۱۵]. از طرفی بسیاری از تحلیل محتواها و کتاب‌سنجی‌های صورت گرفته روی متون مربوط به رشته در ایران، نشان داده‌اند که بیشترین موضوعات موردعلاقه پژوهشگران رشته، مربوط به فناوری و نظام‌های

ابزار گردآوری داده‌ها، چکلیست مشابه چکلیست تحقیق دهقان و همکاران بوده که محقق بنا بر موقعیت سازمان سه پرسش آن را با نظر مدیران سازمان تغییر داده و روایی پرسشنامه تحقیق حاضر از طریق متخصصان کتابداری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه تأیید و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ انجام و ۰/۹۸۲ محاسبه شد [۱۶].

جهت جستجوی اطلاعات از ۴ واژه نظریه، مدل، الگو و پارادایم استفاده شد. هر مورد در هر مقاله تنها یکبار شمارش گردید. اطلاعات بدست آمده توسط نرم افزار Excel تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها:

بررسی مقالات نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی و نشریه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی با جستجوی کلیدواژه‌های نظریه، مدل، الگو و پارادایم انجام شد. تعداد کل مقالات دو نشریه در جدول ۱ و ۲ آمده است. بررسی میزان استفاده مقاله‌های فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی از کلیدواژه‌های منتخب، نشان داد که از ۳۴۰ مقاله این فصلنامه که در بازه زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۷ منتشر شده‌اند، ۱۲۷ مقاله از نظریه، الگو، مدل و پارادایم‌های مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی استفاده کرده‌اند. واژه نظریه در ۲۲ مقاله، واژه مدل در ۲۱ مورد، واژه الگو در ۳۰ مورد و استفاده از واژه پارادایم در ۵۴ مقاله بکار رفته بود. جدول ۱ به وضوح نشان می‌دهد که استفاده از این واژه‌ها به تفکیک هر سال چه میزان بوده است.

بازیابی است. در صورتی که برای رشد و بلوغ یک رشته توجه به هر دو موضوع مرزهای علم و مبانی نظری مهم است و توجه بیشتر به یک موضوع و کمتر پرداختن به دیگری، باعث رشد نامتقارن رشته خواهد شد. تحقیق حاضر با این هدف انجام شده که میزان استناددهی به نظریه و الگوهای اثبات شده را در مقالات چاپ شده در دو نشریه حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را بررسی و مقایسه کند. مطالعه حاضر از یک سو می‌تواند الگوی خوبی برای دیگر محققان تمامی رشته‌های علمی باشد و از سوی دیگر توجه محققین را به استفاده از نظریات رشته‌های علمی معطوف دارد. به دلیل محتوای رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، این رشته ظرفیت خوبی برای نظریه‌پردازی دارد و چه به لحاظ نظری و چه از بعد عملی، با داده، اطلاعات و دانش سروکار دارد. پژوهش‌هایی از این دست می‌تواند این امکان را در اختیار مخاطبان این رشته قرار دهد تا در مقالات خود با الهام از مبانی نظری و نظریات مختلف به ژرفاندیشی در مسائل و تبیین آن‌ها از ابعاد گوناگون بپردازند.

مواد و روش‌ها:

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای مقوله‌ای از طریق وبسایت نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی و نشریه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی صورت گرفت. تمامی مقالات دو فصلنامه اعم از پژوهشی، مروری، کوتاه، نامه به سردبیر و ... به ترتیب ۴۰۴ و ۳۴۰ فقره، طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷، جامعه پژوهش تحقیق را تشکیل دادند.

جدول ۱- تعداد کل مقاله‌های فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و تعداد مقالات استفاده‌کننده آن از کلیدواژه‌های منتخب

سال	تعداد کل مقالات	کاربرد نظریه	کاربرد مدل	کاربرد الگو	کاربرد پارادایم	کاربرد کل کلیدواژه‌ها
۱۳۸۸	۱۶	۱	۰	۱	۲	۴
۱۳۸۹	۳۶	۲	۱	۴	۱۰	۱۷
۱۳۹۰	۳۶	۳	۲	۱	۷	۱۳
۱۳۹۱	۳۳	۴	۴	۵	۷	۲۰
۱۳۹۲	۳۷	۴	۳	۵	۵	۱۷
۱۳۹۳	۳۶	۳	۲	۱	۴	۱۰
۱۳۹۴	۴۲	۲	۳	۱	۶	۱۲
۱۳۹۵	۳۵	۱	۲	۴	۵	۱۲
۱۳۹۶	۳۷	۰	۱	۶	۴	۱۱
۱۳۹۷	۳۲	۲	۳	۲	۴	۱۱
جمع کل	۳۴۰	۲۲	۲۱	۳۰	۵۴	۱۲۷

کرده‌اند. در ۵۰ مقاله از نظریه، در ۳۳ مقاله از مدل، در ۵۰ مقاله از الگو و در ۵۰ مقاله از پارادایم استفاده شده بود.

میزان استفاده مقاله‌های فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از کلیدواژه‌های منتخب، نشان داد که از ۴۰۴ مقاله شمارش شده این فصلنامه در بازه زمانی ۸۸ تا ۹۷، تعداد ۱۸۳ مقاله از آن‌ها استفاده

جدول ۲- تعداد کل مقاله‌های فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و

تعداد مقالات استفاده‌کننده آن از کلیدواژه‌های منتخب

سال	تعداد کل مقالات	کاربرد نظریه	کاربرد مدل	کاربرد الگو	کاربرد پارادایم	کاربرد کلیدواژه‌ها
۱۳۸۸	۵۲	۹	۲	۴	۱۴	۲۹
۱۳۸۹	۵۲	۵	۳	۴	۷	۱۹
۱۳۹۰	۵۳	۵	۶	۷	۲	۲۰
۱۳۹۱	۴۲	۴	۶	۸	۳	۲۱
۱۳۹۲	۵۲	۴	۵	۶	۸	۲۳
۱۳۹۳	۴۸	۲	۵	۶	۷	۲۰
۱۳۹۴	۲۷	۱۰	۲	۳	۲	۱۷
۱۳۹۵	۲۶	۲	۰	۵	۲	۹
۱۳۹۶	۲۶	۵	۲	۴	۳	۱۴
۱۳۹۷	۲۶	۴	۲	۳	۲	۱۱
جمع کل	۴۰۴	۵۰	۳۳	۵۰	۵۰	۱۸۳

میزان استفاده دو فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و کتابداری و اطلاع‌رسانی از کلیدواژه‌های منتخب در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷ در جدول ۳ آمده است که نشان می‌دهد با وجود آن که تعداد مقالات فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی ۱۰۰ مقاله کمتر بود اما میزان استفاده آن از کلیدواژه‌های منتخب بیشتر می‌باشد. میانگین میزان استفاده از نظریه در مقالات فصلنامه‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و کتابداری و اطلاع‌رسانی به ترتیب ۳۷ و ۴۵ درصد بود. جهت بررسی این موضوع، ورود اطلاعات در نرم افزار Excel انجام شد و نهایتاً نمودار ۱ نشان‌دهنده روند استفاده دو فصلنامه از کلیدواژه‌های منتخب می‌باشد.

جدول ۳- میزان استفاده فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و کتابداری و اطلاع‌رسانی و از کلیدواژه‌های منتخب

سال	فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی	میزان استفاده به درصد	فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی	میزان استفاده به درصد
۱۳۸۸	۴	۲۵	۲۹	۵۶
۱۳۸۹	۱۷	۴۷	۱۹	۳۷
۱۳۹۰	۱۳	۳۶	۲۰	۳۸
۱۳۹۱	۲۰	۶۱	۲۱	۵۰
۱۳۹۲	۱۷	۴۶	۲۳	۴۴
۱۳۹۳	۱۰	۲۸	۲۰	۴۲
۱۳۹۴	۱۲	۲۹	۱۷	۶۳
۱۳۹۵	۱۲	۳۴	۹	۳۵
۱۳۹۶	۱۱	۳۰	۱۴	۵۴
۱۳۹۷	۱۱	۳۴	۱۱	۴۲
جمع کل	۱۸۳	۳۷	۱۸۳	۴۵
کل مقالات	۴۰۴		۳۴۰	

نمودار ۱- مقایسه میزان استفاده از کلیدواژه‌ها در دو فصلنامه مورد

پژوهش

نمودار ۱ مقایسه کلی استفاده دو فصلنامه از کلیدواژه‌های منتخب را نشان می‌دهد. طبق این نمودار در سال‌های اخیر فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر از فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، از کلیدواژه‌های منتخب استفاده کرده است. روند استفاده این فصلنامه رو به رشد بوده در صورتی که این روند در فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی ثابت مانده است.

بحث و نتیجه‌گیری:

اهمیت استناد به نظریه و مدل در هر پژوهشی را نباید از نظر دور داشت چرا که پژوهش، نیازمند پایه نظری معتبر و روش‌شناسی قوی می‌باشد. جایگاه نظریه در علم یا پژوهش‌های علمی جایگاهی برجسته و غیرقابل اغماض است، چرا که هر علمی از یک سری مفاهیم، اصول و قانونمندی تشکیل می‌گردد و همه مفاهیم حامل بار نظری هستند، بنابراین از نظریه می‌توان به عنوان اساس علم یاد کرد. از طرفی نیز، علوم مختلف، توانایی خود در تبیین و پیش‌بینی پدیده‌ها را از نظریه کسب می‌کنند. اهمیت نظریه برای پژوهش، داشتن چارچوبی برای تحلیل، توسعه حوزه علمی و نهایتاً تبیین دنیای واقعی است. نظریه هدایت‌گر تحلیل است، بطوری که قضایای برخاسته از نظریه محور اصلی تحلیل داده‌ها می‌باشد. نظریه ما را به مشاهداتی حساس می‌سازد که در صورت نبود نظریه، ممکن بود مورد غفلت واقع گردند. نشریات علمی با هدف انتشار آثار پژوهشی به گسترش و توسعه علم کمک شایانی می‌کنند. بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان استفاده و استناد به نظریه، الگو و مدل‌های علمی در مقالات منتشره دو مجله علمی پژوهشی تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام شد.

نتایج حاصله نشان داد که مقالات منتشر شده در فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر از مقالات چاپ شده در فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی از واژه‌های نظریه، الگو، مدل و پارادایم استفاده کرده‌اند. رویکرد مزبور نشان می‌دهد که این فصلنامه با هدف توسعه علم و بهادادن به انتخاب مقالات معتبر با چارچوب‌های علمی در انتخاب مقالات خود که به مفاهیم بنیادین حوزه کتابداری پرداخته‌اند، اولویت و اهمیت بیشتری داده و در پذیرش آن‌ها این موضوع را مدنظر قرار داده است. این رویکرد قابل تقدیر بوده و می‌تواند الگوی مناسبی برای دیگر نشریات این حوزه در انتخاب و پذیرش مقالات باشد.

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق سالک، Pettigrew Julien، Kim و دهقان همسو است و در مقایسه با پژوهش Pettigrew که میزان استفاده از نظریه را ۳۴/۱ درصد و پژوهش Kim و Jeong که میزان استفاده از نظریه را ۴۱/۴ درصد گزارش کرده‌اند، این تحقیق میزان استفاده فصلنامه‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و کتابداری و اطلاع‌رسانی را به ترتیب ۳۷ و ۴۵ درصد اعلام کرده است [۱۵،۱۶،۲۱،۲۳،۲۴].

بطور کلی می‌توان گفت در مجموع سیر توجه به نظریه و استفاده از آن و واژه‌های بنیادین در پژوهش‌های محققان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، در طی زمان، افزایش یافته است که با نتایج تحقیق Pettigrew و Kim کاملاً همسو بوده، لیکن هنوز استناد به نظریه و واژه‌های مشابه در مقالات محققین بایستی مدنظر باشد تا کمک شایانی به تکوین فلسفه محکم علم کتابداری و پیشرفت، شناخت و توسعه آن بیانجامد. استناد به نظریه و مدل‌های معتبر در متون علمی نشان از رشد و توسعه علم و دانش شده و به تکوین آن کمک خواهد کرد.

از محدودیتهای تحقیق می‌توان به مقالاتی اشاره کرد که نویسنده در متن آن‌ها به‌وضوح، استناد به نظریه، الگو و مدل معتبری را بیان نکرده است.

در نهایت پیشنهاد می‌گردد که محققین و نویسندگان حوزه‌های علمی مختلف به بررسی استناددهی مقالات منتشر شده در نشریات به نظریه، مدل و الگو در بازه‌های زمانی پرداخته و از این طریق به توسعه و رشد رشته علمی مربوط به خودشان کمک نمایند. بالاخص متخصصین کتابداری و علم اطلاعات می‌توانند با انجام مطالعات مشابه این تحقیق به بالندگی علم کتابداری یاری رسانده و در تحقیق و مطالعات آتی خود به نظریه‌ها، الگوها، مدل‌ها و پارادایم‌های این رشته استناد کرده و با این رویکرد به تکوین فلسفه این علم در میان سایر علوم کمک نمایند. افزایش روحیه خلاقیت و نظریه‌پردازی در رشته، و استناد به آن‌ها برای ارتقای جایگاه اجتماعی و علمی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ضروری است. در این خصوص مدیران پژوهشی و سرپرستان تحقیقات دانشگاه‌های کشور می‌توانند کارگاه‌های آموزشی مقاله‌نویسی و استنادات علمی را با هدف استفاده از نظریه‌های رشته سرلوحه برنامه‌های آموزشی جامعه محققین قرار دهند.

تشکر و قدردانی:

بدین‌وسیله از رئیس محترم دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان که در این تحقیق ما را یاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

تأییدیه اخلاقی:

این مطالعه دارای تأییدیه اخلاقی به شماره IR.HUMS.REC.1399.054 از دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان می‌باشد

تعارض منافع:

در این مقاله تعارض منافع وجود ندارد.

حمایت مالی:

مقاله حاضر از طرف هیچگونه نهاد یا موسسه‌ای حمایت مالی نشده و تمام منابع مالی آن از طرف نویسندگان تامین شده است.

سه‌م نویسنده‌گان:

شعله زکیانی (نویسنده اول و مسئول) نگارنده مقدمه، روش تحقیق و نتایج (۵۰ درصد)؛ ثریا ضیایی (نویسنده دوم) نگارنده عنوان و چکیده (۳۰ درصد)؛ نسرین داوری دولت‌آبادی (نویسنده سوم) نگارنده بحث و نتیجه‌گیری (۲۰ درصد).

Reference

- Mohammadi Ostani M, Shabani A. Theorization in knowlege and information science by lynham general methodology. National Studies on Librarianship and Information Organization, 2017; 28(1):7-14. [In Persian]
- Udo-Akang, D. Theoretical constructs, concepts, and applications. Am Int J Contemp Res. 2012; 2(9):89-97.
- Schwandt TA. Qualitative inquiry: A dictionary of terms. Thousand Oaks: SAGE Publications; 1997.
- Anfara VA, Mertz NT. Theoretical frameworks in qualitative research. 2nd ed. housand Oaks: SAGE Publications; 2014.
- Neshat N, Horri A. Conceptual information telen, the need for a comprehensive theory to integrate multiple pieces. Informology. 2006; 5(1):5-30. [In Persian]
- Schumacker RE, Lomax RG. A beginner's guide to structural equation modeling. 2nd ed. London: Lawrence Erlbaum Associates; 2004.
- Kivunja CH. Distinguishing between theory, theoretical framework, and conceptual framework: A systematic review of lessons from the field. Int J High Educ. 2018; 7(6):44-53. DOI: 10.5430/ijhe.v7n6p44
- Brookes BC. The foundations of information science. Part I: Philosophical aspects. J Inf Sci. 1980; 2(3 suppl 4):125-33. DOI: 10.1177/016555158000200302
- Fisher KE, Erdelez S, Mckechnie L. Theories of information behavior. Medford: Information Today; 2007.
- Hoseini SM, Fattahi R, Dayyani MH. Application of structural equation modeling in library and information research: Construction and testing of theories. Library and information science. 2012; 15(1):33-62. [In Persian]
- Bates MJ. An Introduction to metatheories, theories, and models. Library and information science. 2009; 11(4 suppl 44):275-97.
- Kuhn TS. The Structure of scientific revolutions. 3rd ed. University of Chicago Press; 1996.
- Hjørland, B. Theories are knowledge organizing systems (KOS). Knowl Org. 2015; 42(2):113-28.
- Rismanbaf A. Librarianship, professionalism with theoretical poverty: Consequences and suggestions for improvement. Informology. 2000; 4(1-2 Supple 13-14):32-6. [In Persian]
- Sallak M, Bozorgi A. Content analysis of articles published in "Faslname-ye Ketab" and "Library and Information Science" quarterlies in 2006 and 2007. Epistemology. 2010; 3(10): 25-40. [In Persian]
- Dehghan Disfani F, Kiani MR, Akbari Boorang M. The use of theory in the library and information science quarterly journal from March 2010 to March 2015. Library and information science research. 2019; 9(2):73-89. DOI: 10.22067/riis.v7i1.49765
- Musa AI. Understanding the intersections of paradigm, Meta-theory, and theory in library and information science research: A social constructionist perspective. SJIS. 2013; 13(1 & 2):41-8.
- Tuomaala O, Järvelin K, Vakkari P. Evolution of library and information science, 1965-2005: Content analysis of journal articles. J Assoc Inf Sci Technol. 2014; 65(7):1446-62. DOI: 10.1002/asi.23034.
- Abdulkareem A, Ismaila A, Jumare MA. Understanding the use of research paradigm and theory in the discipline of library and

- information science research: Reflection on qualitative and quantitative approach. *Journal of research in librarianship*. 2018; 4(2):24-33.
20. Green H. Use of theoretical and conceptual frameworks in qualitative research. *Nurse Res*. 2014; 21(6):34-8. DOI: 10.7748/nr.21.6.34.e1252
21. Julien H. A content analysis of the recent information needs and uses literature. *Libr Inf Sci Res*. 1996; 18(1):53-65. DOI: 10.1016/S0740-8188(96)90030-4
22. Julien H, Duggan LJ. A longitudinal analysis of the information needs and uses literature. *Library and Information Science Research*. 2000; 22(3):291-309. DOI: 10.1016/S0740-8188(99)00057-2
23. Pettigrew KE, McKechnie L. The use of theory in information science research. *J Am Soc Inf Sci Technol*. 2001; 52(1):62-73. DOI: 10.1002/1532-90(2000)52:1<62::AID-ASII061>3.0.CO;2-J
24. Kim SJ, Jeong DY. An analysis of the development and use of theory in library and information science research articles. *Libr Inf Sci Res*. 2006; 28(4):548-62. DOI: 10.1016/j.lisr.2006.03.018

The use of theory in Iranian Journal of Library and Information Science with Journal of Research on Information Science and Public Libraries during 2009-2018

Sholeh Zakiani^{1*}Soraya Ziaei²Nasrin Davari Dolatabadi³

1. MSc, Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Mashhad, Iran. ORCID: 0000-0002-5836-8700

2. Department of Knowledge and Information Sciences, Payame Noor University, Iran.

3. Department of Health Information Technology, School of Allied Medical Sciences, Hormozgan University of Medical Sciences, Bandar Abbas, Iran.

(Received 6 May, 2020)

Accepted 10 Sep, 2020)

Original Article

Abstract

Aim: The theory has special significance and applications in every scientific field, including information science and epistemology. The present study compares the amount of theory use between the quarterly Iranian Journal of Library and Information Science and quarterly Journal of Research on Information Science and Public Libraries during 2009-2010.

Methods: The present study was conducted by the content analysis method through the website of the Iranian Quarterly Journal of Library and Information Science and Quarterly Journal of Research on Information Science and Public Libraries. The number of articles in the two quarterly journals, including research, review, short, letter to the editor, was 404 and 340, respectively, during 2009-2018. The data collection tool was a checklist (glossary). The keywords, such as theory, model, pattern, and paradigm, were used to search for information. Each item was counted only once in each article. The data were analyzed using Excel software.

Results: The results showed that although the number of articles in the Iranian Quarterly Journal of Library and Information Science was less than 100 articles in comparison with the quarterly Journal of Research on Information Science and Public Libraries, its use of selected keywords was higher. The study also found that the average use of theory in the Iranian Quarterly Journal of Library and Information Science was 45% and in the quarterly Journal of Research on Information Science and Public Libraries was 37%.

Conclusion: According to the results of publications in the field of librarianship and generally in all fields of education the articles that deal with the basic concepts of science, have been given more value and in accepting them, this issue has been considered. Researchers should consider citing similar theories and terms in the articles to contribute to developing the library science philosophy and cognition.

Key Words: Information Science, Theory, Pattern, Model, Paradigm.

Citation: Zakiani S, Ziaie S, Davari Dolatabadi N. The use of theory in Iranian Journal of Library and Information Science with Journal of Research on Information Science and Public Libraries during 2009-2018. *J Mod Med Info Sci.* 2020; 6(2):31-9.

Correspondence:

Sholeh Zakiani

Payame Noor University, Mashhad, Iran.

Tel: + 98 9123974426

Email: Zakiani2004@gmail.com

ORCID .0000-0002-5836-8700